

**TEACHING BEYOND
THE STANDARDS
INDIVIDUAL APPROACH -
NAUCZANIE
POZA STANDARDAMI
INDYWIDUALIZACJA**

**SAMORZĄDOWY OŚRODEK
DORADZTWA METODYCZNEGO
I DOSKONALENIA NAUCZYCIELI
w Kielcach**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Szanowni Państwo,

Przedstawiamy biuletyn zawierający opis efektów realizacji projektu *Teaching Beyond The Standards -Individual Approach*, czyli *Nauczanie poza standardami- indywidualizacja*. Głównym jego elementem była wizyta studyjna w Hiszpanii służąca poznaniu specyfiki rozwiązywania problemów edukacyjnych i wychowawczych wynikających z dynamicznych zmian w mentalności i stylu życia w Europie XXI wieku.

W biuletynie znalazł się opis przebiegu wizyty, spostrzeżeń i refleksji jej uczestników oraz efekty spotkań z uczniami i nauczycielami Szkoły Średniej Moraima w andaluzyjskiej miejscowości Loja.

Autorami wszystkich zdjęć są uczestnicy projektu, którzy udzielają praw autorskich do ich publikacji w biuletynie. Osoby widoczne na zdjęciach niniejszym wyrażają zgodę na publikację swojego wizerunku.

Zapraszamy do lektury.

W imieniu uczestników projektu
autorka biuletynu

Małgorzata Miazga

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

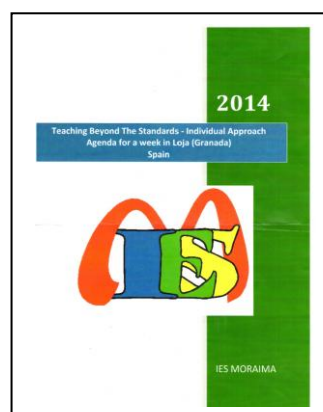
Założenia i cele projektu

W roku szkolnym 2013/2014 w Samorządowym Ośrodku Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli realizowany był projekt *Teaching Beyond The Standards - Individual Approach*, czyli *Nauczanie poza standardami- indywidualizacja*. Został przygotowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – Priorytet III *Wysoka jakość systemu oświaty i dotyczył działania Zagraniczna mobilność szkolnej kadry edukacyjnej w ramach projektów instytucjonalnych*. Koncepcja projektu oraz jego ramy organizacyjne zostały opracowane przez doradców metodycznych Ośrodka oraz kadrę kierowniczą Wydziału Edukacji, Kultury i Oświaty Urzędu Miasta Kielce.

Głównym celem projektu było podniesienie kompetencji zawodowych uczestników w zakresie stosowania indywidualizacji procesu nauczania, szczególnie w pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz poznanie sposobów współpracy różnych instytucji edukacyjnych w Europie. Realizacji celu służyły wizyty studyjne w Instituto de Educacion Secundaria *Moraima* i w lokalnym przedszkolu w miejscowości Loja w Andaluzji. Efektem pobytu było zdobycie doświadczenia w zakresie działania systemu wspomagania procesu edukacyjnego i indywidualnego podejścia do potrzeb uczniów w szkołach w Hiszpanii.

Dodatkowym aspektem projektu był rozwój kompetencji językowych doradców metodycznych. W związku z tym uczestnicy odbyli 30-godzinny kurs języka hiszpańskiego oraz 20-godzinny kurs języka angielskiego. Przygotowanie do wizyty objęło też poznanie historii i kultury Hiszpanii. Prezentacja i dyskusja dotyczyły także porównania polskiego i hiszpańskiego systemu edukacyjnego w celu ukierunkowania obserwacji w czasie pobytu studyjnego w Loja.

W projekcie wzięło bezpośrednio udział 12 osób – nauczycieli doradców metodycznych oraz przedstawicieli kadry zarządzającej oświatą w Kielcach.

System edukacji w Hiszpanii

Efektom samokształcenia była wiedza o modelu edukacji w Hiszpanii zdobyta dzięki wykorzystaniu zasobów Internetu, zwłaszcza portalu *Euridice*, czyli *Europejskiej sieci informacji o edukacji*.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Struktura systemu edukacyjnego jest podobna jak w Polsce. Kształcenie obowiązkowe obejmuje dzieci i młodzież od 6 do 16 roku życia, można też kontynuować naukę do 18 roku (do 21 roku w przypadku uczniów objętych kształceniem specjalnym).

Edukacja jest podzielona na kilka etapów:

- **kształcenie obowiązkowe**

educación infantil – edukacja przedszkolna, podzielona na dwa cykle:
0-3 lata – pierwszy odbywa się w placówkach przedszkolnych (*centros de educación infantil*),

3-5 lat – drugi zapewniają zarówno przedszkola, jak i szkoły podstawowe (*centros de educación infantil y primaria*)

educación primaria – szkoła podstawowa, 6-11 lat, trzy dwuletnie cykle
educación secundaria obligatoria – szkoła średnia obowiązkowa (odpowiednik naszego gimnazjum), 12-16 lat, cykl czteroletni.

- **kształcenie nadobowiązkowe**

bachillerato – kształcenie ogólne na poziomie szkoły średniej II stopnia (odpowiednik naszego liceum), 17-18 lat, dwa lata

lub

formación profesional de grado medio – szkolenie zawodowe na poziomie średniozaawansowanym (odpowiednik naszej szkoły zawodowej), 16-18 lat, półtora roku lub dwa lata

formación profesional de grado superior – szkolenie zawodowe na poziomie zaawansowanym, specjalizacja kształcenia (odpowiednik naszego technikum)

Szkoły są czynne pięć dni w tygodniu. Dzieci mają średnio 25 lekcji tygodniowo na poziomie szkoły podstawowej i 30 lekcji tygodniowo na poziomie szkoły średniej I stopnia (każda lekcja trwa 55 minut). Klasy mogą liczyć maksymalnie 25 uczniów na poziomie szkoły podstawowej i 30 uczniów na poziomie szkoły średniej I stopnia. Liczebność klas, do których uczęszczają uczniowie ze specjalnymi potrzebami, jest dodatkowo zmniejszana – na każdego takiego ucznia zespół klasowy powinien być mniejszy o dwie osoby.

Programy nauczania przedmiotów obowiązkowych tworzone są podobnie jak u nas. Najpierw rząd ustala krajową podstawę programową, następnie szkoła rozszerza ją, uwzględniając lokalny kontekst kulturowy i socjoekonomiczny, z kolei nauczyciel precyzuje i dostosowuje treści do potrzeb i oczekiwań swojej klasy.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Dla kształcenia na poziomie szkoły podstawowej są obowiązkowe następujące obszary nauki: środowisko naturalne, społeczne i kulturalne, edukacja artystyczna, wychowanie fizyczne, język hiszpański z literaturą, język obcy i matematyka.

Dodatkowo w jednej z klas trzeciego cyklu uczniowie kształceni są z zakresu wychowania obywatelskiego i praw człowieka.

Program nauczania dla poziomu szkoły średniej I stopnia zawiera następujące obszary dla pierwszych trzech lat: nauki przyrodnicze, wiedza o społeczeństwie, geografia i historia, wychowanie fizyczne, edukacja plastyczna i wizualna, język hiszpański z literaturą, język obcy, matematyka, muzyka i technika. Podczas tych trzech lat uczniowie mogą wybrać przedmiot opcjonalny z oferty, która musi zawierać drugi język obcy i kulturę klasyczną.

W czasie jednego z pierwszych trzech lat szkoły średniej I stopnia wszyscy uczniowie uczestniczą też w zajęciach z zakresu wychowania obywatelskiego i praw człowieka.

W czwartym roku nauki wszyscy uczniowie muszą uczęszczać na następujące zajęcia: wychowanie fizyczne, etyka i wychowanie obywatelskie, wiedza o społeczeństwie, geografia i historia, język hiszpański z literaturą. Oprócz tego uczniowie muszą wybrać trzy z następujących przedmiotów: biologia i geologia, edukacja plastyczna i wizualna, fizyka i chemia, informatyka, łacina, muzyka, drugi język obcy, technika.

Po zakończeniu gimnazjum uczeń ma trzy możliwości: od razu iść do pracy, rozpocząć nauczanie zawodowe lub iść do dwuletniego liceum kończącego się maturą.

Loja – miasto i gmina

Przygotowując się do wizyty, poznaliśmy internetowy wizerunek miasta Loja. Dowiedzieliśmy się, że Loja to miasto w południowej Hiszpanii, położone przy zachodniej granicy prowincji Granada. Historia osady założonej przez Maurów na terenie dzisiejszego miasta sięga VIII wieku, natomiast czasy świetności przypadły na wiek XV, kiedy to Izabela Kastylijska nadała nazwę Loja i określiła osadę jako "kwiat wśród cierni". Ta metafora odnosiła się do położenia twierdzy w pięknej i żyznej dolinie otoczonej górami, a także wskazywała na wyspę chrześcijaństwa wśród muzułmanów.

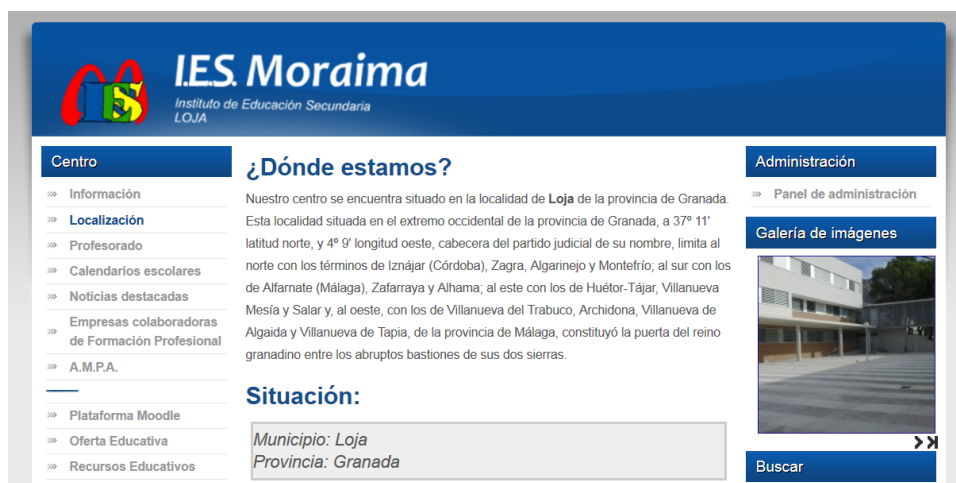
Dziś miasto liczy ok. 21 tys. mieszkańców. Podstawą utrzymania mieszkańców są usługi rolnictwo, zwłaszcza produkcja oliwy i szparagów. Miasto słynie też z produkcji kawioru z jesiotrów specjalnie hodowanych w kompleksie Riofrio. Znajdują się w nim trzy szkoły średnie i jednaście publicznych szkół podstawowych. Ponadto funkcjonują Centrum Kształcenia Dorosłych, Szkoła Językowa i Konserwatorium Muzyczne.

Warunki naturalne, model gospodarki i kryzys ekonomiczny określają sytuację młodych ludzi w regionie. Z danych Eurostatu wynika, że na 10 regionów o najwyższym bezrobociu aż siedem znajduje się w Hiszpanii. Andaluzja bije wszelkie rekordy – bezrobocie rejestrowe w tym regionie przekracza 40%. Innymi słowy, prawie co drugi dorosły Andaluzjczyk nie ma legalnej pracy.¹

Wizyty studyjne

I.E.S. MORAIMA

Instituto de Educación Secundaria Loja

Głównym punktem programu było poznanie specyfiki edukacji w Szkole Średniej Moraima. Szczególnie interesowała nas praca z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Poznawanie naszych partnerów z Hiszpanii rozpoczęliśmy od wizytówki szkoły na stronie internetowej. Jednak głównym celem była kilkudniowa wizyta starannie zaplanowana przez stronę hiszpańską. Program był bardzo bogaty, a my spotkaliśmy się z wielką serdecznością i gościnnością

Koordynatorka wizyty ze strony hiszpańskiej

ACTIVIDADES	DESCRIPCIÓN ACTIVIDADES	PROFESORES QUE QUIERAN PARTICIPAR
LLEGADA A LA ESTACIÓN DE TREN DE LOJA A LAS 21:00.	NECESITAMOS DOS COCHES PARA IR A RECOGERLOS A LA ESTACIÓN. ¡¡¡¡¡¡¡¡¡¡¡¡¡¡¡¡!!!	Carrotero (ICTI) (A las 16:00 en la oficina de ICTI)
9:00 VISITA AL CENTRO Y SESIÓN DE TRABAJO PARA HABLAR SOBRE NUESTROS SISTEMAS EDUCATIVOS	Cualquier profesor que tenga hora disponible durante la mañana es bienvenido a participar con nosotros en esta sesión de trabajo.	3º de ICTI (Ana Teresa)
13:30 COMIDA EN RESTAURANTE DEL PUEBLO (A DECIDIR)	Pondremos lista para que quien quiera se apunta a comer con nosotros (cada cual paga lo suyo, no hay presupuesto. Sorry!!)	1º 3º - Nuria, Inma, Gacón
17:00 VISITA GUIADA A NUESTRO PUEBLO ORGANIZADA POR LA OFICINA DE TURISMO	La visita quedará está abierta a todo aquel que quiera participar. ¡¡¡¡¡¡¡¡¡¡¡¡!!!	

Plan wizyty

¹ <http://eurofundsnews.eu/wazne/andaluzja>

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

W czasie pobytu w I.E.S. Moraima poznaliśmy życie szkoły - zespół nauczycieli, bazę, sposób organizacji zajęć. Obserwowaliśmy uczniów na lekcjach i w czasie przerw.

Placówka okazała się zespołem szkół obejmującym odpowiednio nasze gimnazjum, liceum, technikum i szkołę zawodową. Spotkanie z dyrekcją pozwoliło poznać różne kierunki nauczania.

W liceum kończącym się egzaminem maturalnym realizowane są dwa profile:

- humanistyczno-społeczny,
- naukowo - technologiczny.

Szkoła jest główną placówką edukacyjną w mieście, dlatego oferta dla uczniów uwzględnia potrzeby środowiska lokalnego. Indywidualizacja nauczania realizowana jest poprzez stworzenie profili kształcenia dostosowanych do zainteresowań uczniów, ale i rynku pracy oraz poziomu życia mieszkańców andaluzyjskiego miasteczka. Popularnością cieszą się profile zawodowe. Szkolenie zawodowe na poziomie średniozaawansowanym jest podzielone na ciclos formativos (kursy modułowe o różnej długości) przyporządkowane sektorom gospodarki. Kursy te składają się z modułów o treści zarówno teoretycznej, jak i praktycznej i są związane z konkretną umiejętnością (najbardziej wyspecjalizowane) lub podstawowe wielokierunkowe (ich celem jest rozwinięcie podstawowych umiejętności potrzebnych dla osiągnięcia kompetencji zawodowej w danym kursie). Ponadto wszystkie ciclos formativos zawierają moduł dotyczący szkolenia i poradnictwa zawodowego (nabyte wiadomości pomagają poruszać się po rynku pracy, zrozumieć potrzebne regulacje prawne, przestrzegać

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

podstawowych zasad BHP i rozpoznawać najczęstsze zagrożenia) oraz moduł praktyk zawodowych.

W szkole realizowane są profile zawodowe:

- administracja i finanse,
- instalacje elektrotechniczne,
- elektromechanika pojazdowa,
- dekoracje i akcesoria.

Z wywiadu z nauczycielami zawodu w szkolnym warsztacie dowiedzieliśmy się, że chłopcy uczą się naprawy samochodów 10-12 letnich, bo taka jest potrzeba rynku lokalnego.

Natomiast dziewczęta uczą się rzemiosła włókienniczego i rękodzieła, przygotowują między innymi aplikacje do szkolnych strojów.

Szkoła uczestniczy w międzynarodowym projekcie w programie Comenius *Zacznij świecić przyszłość w Europie : Bądź swoim szefem*. Z powodu kryzysu gospodarczego stopa bezrobocia wśród młodzieży w krajach partnerskich (Francja, Niemcy , Włochy, Hiszpania) stale wzrasta w ciągu ostatnich kilku lat , aby osiągnąć w Hiszpanii alarmujący poziom 31% w 2012 roku . Ta krytyczna sytuacja wręcz uniemożliwia młodzieży snucie planów zawodowych. W związku z tym projekt realizowany w szkole ma umożliwić nabycie niezbędnych umiejętności do samozatrudnienia. Projekt koncentruje się na tworzeniu

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

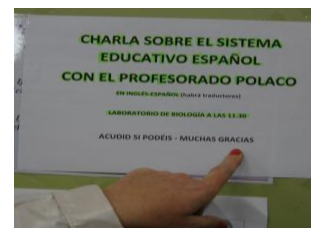
wirtualnego biznesu w poszczególnych krajach , aby połączyć środowisko szkolne ze światem pracy poprzez kontakt z różnymi ekspertami w dziedzinie gospodarki i handlu.

Ważnym sposobem wymiany doświadczeń były zajęcia otwarte.

Uczestnicy projektu hospitolali lekcję z przedmiotu *Język angielski w biznesie*.

Lekcja dotyczyła praktycznego zagadnienia- przygotowania do rozmowy kwalifikacyjnej na temat pracy, czyli stanowiła bezpośrednie przygotowanie do życia pozaszkolnego. Nauczycielka motywowała uczniów do pracy, podkreślając użyteczność wiedzy i nabywanych umiejętności (*To ważne dla waszej przyszłości!*), aktywizowała poprzez symulację rozmowy kwalifikacyjnej u przyszłego pracodawcy, inicjowała odgrywanie scen rozmowy z potencjalnym klientem (the role play), sugerowała pożądane postawy w fazie poszukiwania pracy (*Nigdy się nie poddaję!*).

Ogniwa lekcji były ułożone według tradycyjnego schematu – najpierw pokaz wzorcowej rozmowy uwzględniającej różne intencje i cele, potem ćwiczenia w mówieniu. Działania uczniów na lekcji miały bardzo praktyczny charakter - jak w życiu.

Nauczycielka różnicowała metody i formy pracy – każdy uczestnik czytał, pisał, mówił w języku angielskim, tłumaczył wypowiedzi, notował słownictwo. Działania prowadzącej uwzględniały różny stopień znajomości języka przez uczniów i różny poziom kreatywności. Karta pracy zawierała przykłady odpowiedzi na hipotetyczne pytania przyszłego pracodawcy, tłumaczone na język hiszpański. Kolejne zadania językowe obligowały do tworzenia własnych wersji zgodnie z preferencjami uczniów, na lekcji uczeń był wdrażany do samooceny i autorefleksji, bo musiał przeanalizować swoje mocne i słabe strony, oczekiwania i kryteria osobistego sukcesu, przewidzieć zachowania w sytuacji stresu.

Specyfiką organizacji planu lekcji w hiszpańskiej szkole jest włączenie zajęć z przedmiotów artystycznych w środek dnia pracy ucznia. Lekcje muzyki czy plastyki mają pełnić nie tylko rolę edukacyjną, ale i terapeutyczną. Poprzez zajęcia manualne połączonez własną ekspresją młodzież ma rozładować emocje, wykorzystać twórczą energię, odprężyć się przed kolejną porcją nauki.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Podobny charakter mają zajęcia rękodne-uczniowie szyją, haftują, majsterkują, rysują, przygotowują projekty różnych rodzajów techniką ołajki. Efekty ich pracy budziły duże zdumienie. Nie sposób było odróżnić wytworu pracy ucznia od produktu handlowego.

Efekty nastawienia edukacji na praktyczne działania, ale i rozwój manualnych zdolności widać było na każdym kroku. Wystawka prac na holu szkoły.... i ściana w sali lekcyjnej. Skąd my to znamy?

Każdy uczestnik wizyty w szkole *Moraina* otrzymał saszetkę wykonaną własnoręcznie przez ucznia w czasie zajęć lekcyjnych. To wyjątkowa pamiątka i dowód efektywnej realizacji programu nauczania w zakresie wzornictwa i rzemiosła.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Z dyrekcją szkoły i nauczycielami dyskutowaliśmy na temat warsztatu pracy.

Wspólne rozmowy- dyrekcja szkoły, koordynatorki projektu, nauczyciele.

Dowiedzieliśmy się, że aktualne zajęcia przedmiotowe i wychowawcze koncentrują się wokół trzech kręgów:

- samodzielne uczenie się,
- rozpoznawanie swoich talentów, predyspozycji do autoanalizy mocnych i słabych stron,
- preorientacja zawodowa i racjonalny wybór zawodu.

Okazało się, że w planowaniu pracy myślimy podobnie- na poziomie szkoły średniej metody nauczania muszą być dostosowane do indywidualnych potrzeb każdego ucznia, rozwijać zarówno umiejętność samodzielnej nauki, jak i współpracy, a także promować kreatywność i mobilność.

Specjalne potrzeby edukacyjne

Pomoc specjalistyczna, jej zakres i formy, były treścią warsztatu poprowadzonego przez szkolnego psychologa i pedagoga. Analizowaliśmy dokumentację oraz poznaliśmy różne działania szkoły.

W szkole realizowane są wytyczne Międzynarodowej Konferencji *Edukacja włączająca: sposób wspierania spójności społecznej* zorganizowanej w ramach hiszpańskiej Prezydencji Unii Europejskiej w roku 2010. Celem działań dyrekcji szkoły i zespołu nauczycieli ma być zapobieganie wczesnemu opuszczaniu systemu kształcenia przez uczniów i zaspokojenie potrzeb tych, którzy wymagają dodatkowego wsparcia i szczególnych form pomocy. Szczególną uwagę poświęca się równości płci, co jest zagadnieniem wiodącym w pracy wychowawczej szkoły. Poza tym kluczowym elementem szkolnictwa zawodowego jest ściśle powiązanie kształcenia z rynkiem pracy.

Uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych to ci, którzy potrzebują, w pewnym okresie kształcenia lub stale, specjalnego wsparcia i szczególnej uwagi, głównie w zakresie kształcenia na skutek niepełnosprawności bądź poważnych zaburzeń rozwojowych.

Czynności mające na celu diagnozę i opiekę nad uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi są określane w Hiszpanii niezależnie przez każdą Wspólnotę Autonomiczną, czyli pracę szkoły IES *Moraima* reguluje prawo obowiązujące w Andaluzji. Powszechną tendencją jest kształcenie tych uczniów razem z rówieśnikami w macierzystej szkole zgodnie z zasadą integracji. Tylko uczniowie, których potrzeby nie mogą zostać spełnione w odpowiedni sposób w szkołach ogólnodostępnych uczęszczają do placówek lub klas oferujących kształcenie specjalne.

Podstawowe zadania szkoły w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej są podobne jak u nas:

- pedagog szkolny we współpracy z nauczycielami dokonuje diagnozy uczniów na podstawie licznych testów oraz informacji przekazanych przez rodziców i placówki oświatowe, do których wcześniej dziecko uczęszczało,
- zespół nauczycieli wyznacza cele i określa metody pracy z uczniem.

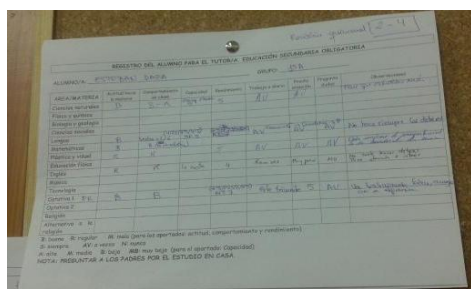
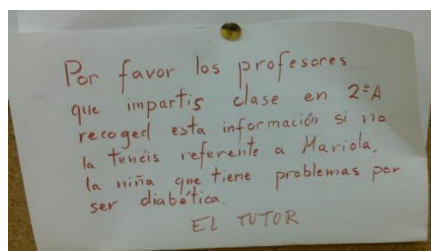
Specyficzny charakter ma nauczanie indywidualne w przypadku uczniów pozostających w domu. Zajęcia prowadzi jeden nauczyciel, którego głównym zadaniem jest kierowanie samokształceniem ucznia w zakresie kilku przedmiotów. Pomocą są szczegółowe materiały dydaktyczne zarówno przedmiotowe (karty pracy, testy, źródła informacji z tekstem przewodnim), jak opracowania z dziedziny psychologii i pedagogiki.

Działania nauczycieli w kierunku indywidualizacji pracy w procesie samokształcenia są podejmowane w odniesieniu do ogółu uczniów, a nie tylko jednostek. Na lekcjach wychowawczych odbywają się zajęcia dotyczące samokształcenia, a materiały dydaktyczne dla uczniów są przygotowywane przez wspólnie przez tutorów, wychowawców i pedagoga szkolnego.

Rola tutorów

Szkoła nie ogranicza liczby i profilu przedmiotów dodatkowych, ale stwarza warunki i zapewnia wsparcie w racjonalnym ich doborze adekwatnie do predyspozycji i zainteresowań, ale i możliwości rynku pracy w środowisku lokalnym.

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi mają przydzielonych w szkole tutorów, czyli nauczycieli łączących funkcję wychowawcy i opiekuna dydaktycznego, wspomagającego rozwój ucznia na przykład poprzez dobór przedmiotów dodatkowych.

Tutor zbiera szczegółowe informacje o postępach i problemach podopiecznego, sugestie i opinie nauczycieli oraz utrzymuje kontakt z rodzicami. Bieżącemu gromadzeniu informacji służy specjalna indywidualna karta o pracy ucznia, wywieszona w pokoju nauczycielskim.

Ma charakter pisemnej platformy komunikacyjnej, ale i dysku pamięci.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Centro de Educación Infantil de Primer Ciclo **El Caminillo**

Drugim miejscem naszego pobytu była lokalna placówka łącząca funkcję naszego przedszkola i szkoły podstawowej.

Nauczycielki najmłodszej grupy przedstawiły koncepcję pracy pedagogicznej w przedszkolu. Zamierzenia edukacyjne obejmują rozwój możliwości i zdolności dziecka w zakresie zdolności motorycznych, poznawczo-językowych, relacji interpersonalnych, działań społecznych i budowania autonomii osobowej dziecka.

Ważnym celem edukacji przedszkolnej jest przygotowanie dziecka do edukacji szkolnej. Dlatego uwaga nauczycielek w przedszkolu koncentruje się wokół poznania trudności dzieci w procesie uczenia się oraz organizowaniu dziecku i jego rodzinie pomocy edukacyjnej. Platformą współpracy z rodzicami jest strona internetowa szkoły. Opiekunowie dzieci znajdują tam nie tylko opis projektów, wycieczek, imprez, ale i materiały do pracy z dziećmi w domu. Blogi z różnych przedmiotów są prowadzone przez nauczycieli szkoły. Zawierają na przykład nagrania czytanych książek do odtworzenia w domu w celu stymulacji języka mówionego czy teksty do sprawdzania rozumienia tekstu na różnych poziomach. Rodzic może wybrać audiobook z wizualizacją w zależności od płci, zainteresowań czy dojrzałości emocjonalnej dziecka. Sposób przygotowania materiałów uwidacznia wcielanie do procesu edukacyjnego teorii pedagogicznych Howarda Gardnera.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Na terenie przedszkola panują warunki do rzeczywistej pracy z dziećmi z trudnościami w rozwoju i uczeniu się. Pomocą obejmuje się dziecko i jego rodzinę. Uczeń korzysta z pomocy nauczyciela wspomagającego w czasie zajęć szkolnych. Poza tym szkoła wspomaga rodziców w pozyskaniu środków materialnych na sprzęt rehabilitacyjny, ortopedycznego i rehabilitacyjnego.

Zbiórka pieniędzy na sprzęt dla ucznia.

http://ampacolegiocaminillo.blogspot.com/2014_03_01_archive.html

Zajęcia w szkole z udziałem nauczyciela wspomagającego.

Metody dydaktyczne są ustalane na poziomie szkoły przez zespoły nauczycieli, jakkolwiek istnieją pewne ogólne wytyczne. Na poziomie szkoły podstawowej nauczanie ma holistyczny, interdyscyplinarny charakter. Jego celem jest integracja przeżyć uczniów i procesów uczenia się i musi być dostosowane do ich cech indywidualnych.

Szkoła w praktyce wdraża zasady edukacji włączającej.
Każde dziecko uczy się i pracuje w swoim tempie i na miarę swoich możliwości.

Nauczyciele dbają o rozwój zdolności manualnych dzieci poprzez kreowaną aktywność. Liczne prace plastyczne wykonywane przez dzieci nie tylko przygotowują do bardziej złożonych czynności manualnych, wymagających więcej zręczności i precyzji, ale działalność plastyczna stwarza szerokie pole do wyrażania uczuć przez dzieci, w tym wobec rodziny, grupy rówieśniczej, a potem społeczności lokalnej. Obejrzone przez nas prawdziwe dzieła plastyczne rozwijały fantazję, pomysłowość, są też świetną alternatywą dla częstego korzystania z komputera czy oglądania programów telewizyjnych.

Mimo że edukacja przedszkolna nie jest obowiązkowa, to z drugiego cyklu kształcenia korzysta niemal 99% dzieci. Pobyt dziecka zarówno w publicznych przedszkolach i szkołach, jak i w prywatnych jest finansowany przez państwo.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

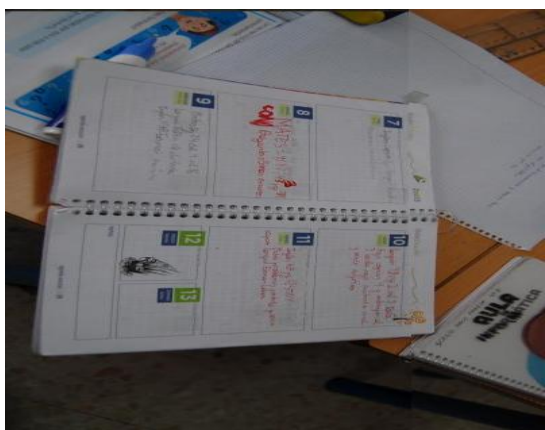
MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Byliśmy na zajęciach dzieci w różnych grupach wiekowych. Doradcy metodyczni zajmujący się na co dzień edukacją wczesnoszkolną porównywali rozwijane umiejętności i osiągnęte efekty w poszczególnych grupach. Wrażenie robiły czterolatki, które odwzorowywały w piśmie swoje imiona, ośmiolatki wykonujący pisemne mnożenie liczb, dziesięciolatki sprawnie korzystające z książkowych słowników encyklopedycznych.

Po wizycie w Hiszpanii dowiedzieliśmy się o projektowanych działaniach państwa w celu podniesienia poziomu edukacji.

Hiszpańskie dzieci zostaną zobligowane przez prawo do odrabiania prac domowych, szanowania starszych i rodzeństwa oraz wywiązywania się z obowiązków domowych. W nowelizowanej ustawie o ochronie nieletnich, poza przysługującymi im prawami, zawarto także obowiązki, które na najmłodszych członków społeczeństwa nakłada prawo.

Osoby, które nie ukończyły 18. roku życia powinny m.in. „uczestniczyć w życiu rodzinnym”, „szanować rodziców, rodzeństwo oraz innych krewnych i bliskich”, „współodpowiadać za wykonywanie prac domowych dostosowanych do ich wieku i płci”.

Nowe prawo jasno określa też, jak dzieci powinny zachowywać się w szkole. Uczniowie powinni „wykazywać się pozytywnym nastawieniem do uczenia się”, „respektować zasady

obowiązujące w szkole”, „szanować nauczycieli i innych pracowników” oraz „uczyć się należycie” i „odpowiednio korzystać z infrastruktury publicznej i prywatnej”.²

Klimat wizyt studyjnych w szkołach

Efekty działań wychowawczych podejmowanych przez szkoły były widoczne w trakcie odwiedzin w obu placówkach. Reakcje dzieci na obecność gości wskazywały, że są otwarte, śmiałe, radosne, co jest rezultatem przyjętej przez dyrekcję i zespół nauczycieli koncepcji rozwijania dyspozycji i postaw ułatwiających funkcjonowanie dziecka w rodzinie, grupie rówieśniczej.

Hiszpańskie maluchy, polscy pedagodzy – porozumienie bez granic.

Z kolei młodzież w liceum- poza wyrazami sympatii kierowanymi w stronę gości- wykazała się krytycznym podejściem do rzeczywistości. Mieliśmy możliwość poznania wizerunku szkoły z perspektywy uczniów, z którymi przeprowadziliśmy wywiad na temat zajęć szkolnych, pozaszkolnych, celów życiowych i roli szkoły w ich realizacji.

Radość młodych ludzi i refleksja nad przyszłością.

Specyfiką narodową okazała się edukacja językowa, która jest prowadzona w szkołach, ale i w placówkach pozaszkolnych dotowanych przez państwo. Racjonalna ocena rynku pracy

² <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Hiszpania.html>

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

przejawia się w przygotowaniu młodzieży do funkcjonowania w Unii Europejskiej, a nie tylko w Andaluzji.

Wizyty oficjalne

Szkoła jest autonomiczną sferą edukacyjno-wychowawczą, ale jednocześnie częścią organizmu lokalnego. W czasie pobytu w Hiszpanii mogliśmy obserwować współdziałanie kadry dyrektorskiej i nauczycielskiej z Instituto de Educacion Secundaria z władzami miasta i przedstawicielami lokalnego biznesu. Spotkanie w ratuszu miejskim z merem miasta Loja i dyrektorką Departamentu Edukacji ukazało nam zaangażowanie lokalnej władzy w rozwój bazy szkoły i zasobów edukacyjnych jako inwestycji w człowieka. Wyjazd zaowocował też spotkaniem na szczeblu organów prowadzących oraz wspólnymi planami na przyszłość.

Z kolei w trakcie spotkania z miejscowym przedsiębiorcą, właścicielem największej sieci sklepów spożywczych, poznaliśmy nowatorską inicjatywę grupy biznesmenów, którzy współpracują ze sobą w kwestii tworzenia miejsc pracy dla młodych ludzi, aby przeciwdziałać migracjom zarobkowym, co burzy model wielopokoleniowej, zintegrowanej

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

rodziny – ważnej wartości dla Hiszpanów. Kooperacja potencjalnych rywali ekonomicznych w imię dobra wspólnoty- to wyjątkowa postawa w dzisiejszych czasach.

Spotkania z kulturą Hiszpanii

Jednym z celów projektu było poznanie kultury Andaluzji i humanistyczna refleksja. Silnych przeżyć dostarczyło zwiedzanie najstarszej części Hiszpanii i poznanie wielkich zabytków kultury, takich jak Alhambra, ogrody Generalife, twierdza Albaicín w Grenadzie zostały wpisane na listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO, a więc reprezentują arcydzieło ludzkiego geniuszu twórczego i mają znaczenie uniwersalne.

Te zabytki symbolizują złożoność europejskiej kultury, są przykładem symbiozy i harmonii. Wizyta w takich miejscach kształtuje postawę otwartości na różne tradycje i uczy tolerancji, tak ważnej we współczesnym świecie. Rzecznikiem takich wartości ma być nauczyciel.

Dobre praktyki: Co zysaliśmy? Co możemy przekazać?

- **System dyscypliny szkolnej**

Zespół nauczycieli stosuje sprawdzony w praktyce szkolnej system kar szkolnych w celu kształtowania odpowiedzialności za własne uczenie się i postawę na terenie szkoły. Uczniowie, którzy w ciągu dnia szkolnego naruszyli regulamin szkoły niewłaściwym zachowaniem lub brakiem odpowiedniej aktywności na lekcjach, zobowiązani są do pozostania po zajęciach i wykonania dodatkowej, samodzielnej pracy. Gromadzeni są w jednej sali lekcyjnej i pod okiem nauczyciela wykonują dodatkowe, indywidualnie dobrane ćwiczenia. Ta metoda skutecznie wdraża uczniów do maksymalnego i efektywnego wykorzystania czasu na lekcji oraz uczy samodyscypliny. Warto podkreślić pełne wsparcie szkoły ze strony rodziców akceptujących taką metodę pracy wychowawczej.

W naszej praktyce wychowawczej dobrym rozwiązaniem jest punktowy system nagród i kar dla uczniów oraz przywilejów dla zespołów klasowych (np. wycieczki, udział w imprezach kulturalnych).

- **Strona szkoły jako platforma edukacyjna**

Strona internetowa szkoły jest świetną platformą edukacyjną dla uczniów i rodziców. Zaletą zasobów są liczne materiały w postaci testów, ćwiczeń, dodatkowych tekstów literackich i źródłowych z wyjaśnieniami i wskazówkami dla rodziców. Większość przedmiotów szkolnych ma bardzo bogatą obudowę, która może być wykorzystywana jako narzędzie służące samokształceniu. Są tu materiały autorskie przygotowane przez nauczycieli miejscowych szkół, ale i publikacje przygotowane w ramach krajowych akcji czytelniczych (np. konkurs czytelnictwa). W niewielkim stopniu strona szkoły odzwierciedla bieżące życie szkoły.

Pod tym względem strona internetowe kieleckich szkół zawierają mnóstwo bieżących informacji o imprezach szkolnych i miejskich, konkursach i projektach, akcjach charytatywnych i imprezach sportowych. Prezentowane są sylwetki wybitnych uczniów i osiągnięcia placówek, w tym wyniki egzaminów zewnętrznych.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

- **Autorskie przedmioty**

Nauczyciele tworzą autorskie programy nauczania, analizując perspektywy swoich uczniów i odpowiadając na potrzeby lokalnego rynku pracy. Bardzo interesującym działaniem szkoły jest tworzenie przedmiotów w odpowiedzi na nowe potrzeby gospodarki z punktu widzenia mieszkańców Loji. Tak powstał przedmiot: *Język angielski w biznesie- finanse i administracja*. W zajęciach biorą udział uczniowie IES Moraina i starsi mieszkańcy miasta Loja. Uczestnicy projektu hospitowali lekcję tego przedmiotu- w klasie obok uczniów ze szkoły Moraima w ławkach zasiadły dwie panie (26-latka i 53-latka), którym pracodawcy polecieli uzupełnić kwalifikacje.

W naszych szkołach jest realizowanych wiele autorskich programów, w które zaangażowani są rodzice uczniów. Nauczyciele włączają też szkoły do życia środowiska lokalnego, realizując orientację zawodową.

- **Edukacja ekologiczna**

Z obserwacji życia szkoły i z rozmów z nauczycielami wynikało, że uczniowie nie są wdrożeni zwłaszcza w czasie przerw do zachowania czystości i estetyki, do troski o środowisko naturalne.

Ten problem (zaśmiecanie szkoły i jej okolicy) ma być jednym z kluczowych zadań wychowawczych szkoły w następnym roku szkolnym.

Możemy w tej kwestii podzielić się dobrymi praktykami z „kieleckiego podwórka”. Od kilku lat prowadzona jest miejska akcja Zielony Patrol, w szkołach prowadzona jest zbiórka surowców wtórnych, realizowane są też projekty służące propagowaniu świadomości

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

ekologicznej (np. w jednym z kieleckich liceów uczniowie wykonali wielkiego dinozaura z butelek typu pet).

Wspólne problemy

W efekcie wielu dyskusji, obserwacji, indywidualnych rozmów służących porównywaniu różnych aspektów edukacji w Hiszpanii i w Polsce, doszliśmy do wniosku, że zarówno nasi hiszpańscy partnerzy, jak i my, kieleccy nauczyciele, stoimy przed podobnymi problemami.

Wspólnie ustaliliśmy listę zagadnień, które mogą być kluczem do dalszej współpracy:

- jak przygotować młodych ludzi do funkcjonowania na zmieniającym się rynku pracy i jak aktywizować do modyfikowania swoich kompetencji i ustawicznego kształcenia się?
- jak w procesie dydaktycznym łączyć technologię informatyczną i komunikacyjną z tradycyjnymi formami pracy w celu harmonijnego, prospołecznego rozwoju uczniów?
- jakie formy współpracy kadry szkół z lokalnymi przedsiębiorcami przynoszą obopólne korzyści doraźne i długofalowe?
- jak wychować dzieci i młodzież w poczuciu wspólnej odpowiedzialności za zdrowie i bezpieczeństwo?
- jak w dobie kultu technologii kształtować potrzebę respektowania w życiu wartości etycznych i estetycznych?
- jak uczyć radzenia sobie ze stresem w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych?
- jak w procesie wychowania zachować równowagę między rozwijaniem poczucia własnej wartości a samokrytycyzmem?
- jakie działania najlepiej służą wzbudzaniu postawy tolerancji i otwartości w sytuacji życia mobilnego nastolatka w wielokulturowej Europie?

Efekty projektu

- poznaliśmy hiszpański system edukacji, zasady współpracy między organem zarządzającym a szkołami oraz instytucjami edukacyjnymi,
- poznaliśmy realia hiszpańskich szkół, zasady funkcjonowania systemu wsparcia pedagogicznego z perspektywy pedagogów i uczniów,
- rozwinęliśmy kompetencje zawodowe, zwłaszcza nowe formy indywidualizacji procesu nauczania stosowane w praktyce szkoły IES, wzbogaciliśmy własny warsztat pracy pedagogicznej,
- wymieniliśmy doświadczenia i porównaliśmy systemy edukacyjne, zaprojektowaliśmy wykorzystanie doświadczeń we własnych regionach,
- postawiliśmy na rozwój osobisty i zawodowy, w tym zdobywanie wiedzy o świecie, ludziach, innych kulturach, rozwijanie kompetencji językowych oraz technologii informatyczno-komunikacyjnych bez względu na wiek,

- staliśmy się propagatorami idei uczenia się przez całe życie w środowisku lokalnym
- rozwinęliśmy praktyczne umiejętności w tworzeniu profesjonalnych struktur organizowania mobilności ponadnarodowych, chcemy realizować nowe projekty, dzielić się doświadczeniem zawodowym,
- wzmocniliśmy poczucie solidarności nauczycieli Unii Europejskiej, podjęliśmy współdziałanie w rozwiązywaniu podobnych problemów edukacyjnych.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Przywieźliśmy
obserwacje,
doświadczenia,
wspomnienia...

Planujemy
dalszą współpracę
uczniów, nauczycieli,
władz
miast Loja i Kielce

Zostawiliśmy
dobry wizerunek
organu prowadzącego
i nauczycieli-
doradców metodycznych
Miasto Kielce 😊

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Bibliografia

1. <http://www.eurydice.org.pl/sites/eurydice.org.pl/files/hiszpania.pdf>
2. <http://www.iesmoraima.com/index.php/itemmenulocalizacion>
3. <http://primerciclodeprimariacaminillo.blogspot.com/>
4. <http://www.juntadeandalucia.es/averroes/centros-tic/18005876/helvia/sitio/>
5. http://es.wikipedia.org/wiki/Loja_Granada

